

Perustuslakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle Schengenin tietojärjestelmän käyttöä koskevia asetuksia täydentäväksi lainsäädännöksi

Hallintovaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle Schengenin tietojärjestelmän käyttöä koskevia asetuksia täydentäväksi lainsäädännöksi (HE 35/2021 vp): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten hallintovaliokunnan mietintöluonnoksesta. Lausunto on annettava hallintovaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne, hallintovaliokunta
- poliisitarkastaja Tony Everhall, Poliisihallitus
- apulaistietosuojavaltuutettu Jari Råman, Tietosuojavaltuutetun toimisto
- oikeusneuvos, professori Juha Lavapuro
- professori Susanna Lindroos-Hovinheimo
- professori Tuomas Ojanen
- professori Mikko Vuorenpää

Viitetiedot

Valiokunta on aiemmin antanut asiasta lausunnon PeVL 40/2021 vp.

HALLINTOVALIOKUNNAN LAUSUNTOPYYNTÖ

Hallintovaliokunnassa on valmistelevasti käsiteltävänä hallituksen esitys eduskunnalle Schengenin tietojärjestelmän käyttöä koskevia asetuksia täydentäväksi lainsäädännöksi (HE 35/2021 vp). Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 40/2021 vp — HE 35/2021 vp) todennut muun muassa, että valiokunta on perusoikeusherkissä sääntelykonteksteissa edellyttänyt perusratkaisuihin olennaisesti vaikuttavien ja merkittävien muutosten saattamista uudestaan perustuslakivaliokunnan arvioitaviksi (ks. esim. PeVL 4/2021 vp, kappale 41). Mikäli hallintovaliokunta laajentaa mahdollisuutta biometristen tunnisteiden käsittelyyn edellä mahdollistetulla tavalla yksi-

Valiokunnan lausunto PeVL 23/2022 vp

tyiselämän suojan ydinalueeseen kajoavalla sääntelyllä, jota ei ole vielä säännöskohtaisesti arvioitu perustuslain 74 §:n edellyttämällä tavalla, on hallintovaliokunnan mietintöluonnos saatettava perustuslakivaliokunnan käsiteltäväksi. Tämä on tällöin edellytyksenä hallituksen esityksen lakiehdotusten käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Edellä olevan perusteella hallintovaliokunta pyytää perustuslakivaliokunnan lausuntoa laatiakseen mietintöluonnoksesta.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Arvion lähtökohdat

(1) Perustuslakivaliokunta on antanut valtiopäivillä 2021 lausunnon PeVL 40/2021 vp hallituksen esityksestä eduskunnalle Schengenin tietojärjestelmän käyttöä koskevia asetuksia täydentäväksi lainsäädännöksi (HE 35/2021 vp). Perustuslakivaliokunnan mukaan hallituksen esityksen lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä vain, jos valiokunnan tarpeesta saattaa hallintovaliokunnan mietintöluonnos perustuslakivaliokunnan käsiteltäväksi tekemä valtiosääntöoikeudellinen huomautus otetaan asianmukaisesti huomioon.

(2) Säätämisyjärjestyskysymyksen taustalla on se, että hallituksen esityksessä oli katsottu, että eräät ulkomaalaislain nojalla otetut biometriset tunnisteen käyttöä koskevat asetuksien täydentäminen käytötarkoituksidonnaisuuden periaatteen vuoksi. Perustuslakivaliokunnan mukaan valtiosääntöä estettä ei kuitenkaan ollut tuolloin ehdotettua sääntelyä laajemmalle biometristen tunnisteen käytölle haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden, kuten lapsien, oikeuksien turvaamiseksi tai muussa täydennettävien SIS-asetusten EU-oikeudellisen etusijan edellyttämässä tilanteessa tai tarkoituksessa. Perustuslakivaliokunnan mukaan hallintovaliokunnan oli tarkkaan selvitettävä voimassa olevan EU-oikeuden sisältö ja varmistuttava, että sääntely on yhteensopiva EU-oikeuden kanssa. Sääntelyä oli syytä tarvittaessa täydentää (PeVL 40/2021 vp, kappale 22).

(3) Perustuslakivaliokunnan mukaan lakiehdotuksen muuttaminen tällä tavoin koskisi kuitenkin lakiehdotuksen perusratkaisuja, ja valiokunta viittasi pitäneensä välttämättömänä ja hyvään lainsäädäntötapaan kuuluvana, että etenkin silloin, kun laajakantoiseen hallituksen esitykseen esitetään tehtäviksi hyvin merkittäviä ja esityksen perusratkaisuihin olennaisesti vaikuttavia muutoksia, asian valmistelu osoitetaan valtioneuvoston tehtäväksi (PeVL 40/2021 vp, kappale 23, ks. myös siinä viitatu PeVL 9/2020 vp, s. 3, PeVL 26/2017 vp, s. 76, ks. myös PeVL 75/2014 vp, s. 8/II).

(4) Perustuslakivaliokunnan mukaan tuolloin arvioidun lakiehdotuksen sääntely ei ollut kuitenkaan mitaltaan erityisen laajaa (ks. myös PeVL 12/2021 vp, kappale 76), mutta sääntelyn merkittävyys perusoikeusnäkökulmasta olisi kuitenkin puoltanut valmistelun osoittamista valtioneuvostolle. Perustuslakivaliokunnan mukaan hallintovaliokunnan oli pitäessään lakiehdotusten täydentämistä perusteltuna tarkkaan harkittava, onko lakiehdotuksen muuttaminen mahdollista eduskunnassa. Perustuslakivaliokunta edellytti säätämisyjärjestyskysymyksenä hallintovaliokunnan mietintöluonnoksen saattamista perustuslakivaliokunnan käsiteltäväksi, mikäli hallintovalio-

Valiokunnan lausunto PeVL 23/2022 vp

kunta laajentaa mahdollisuutta biometrinen tunnistamisen käsittelyyn edellä mahdollistetulla tavalla yksityiselämän suojan ydinalueeseen kajoavalla sääntelyllä, jota ei ole vielä säännöskohtaisesti arvioitu perustuslain 74 §:n edellyttämällä tavalla.

(5) Hallintovaliokunta ehdottaa mietintöluonnoksessa sääntelyn täydentämistä ja on siksi 9.3.2022 pyytänyt perustuslakivaliokunnan lausuntoa laatimastaan mietintöluonnoksesta.

(6) Perustuslakivaliokunnan mielestä hallintovaliokunnan mietintöluonnos kuvastaa hyvää valtiopäiväasian käsittelytapaa ja sisältää perusteellista ja pääosin asianmukaista oikeudellista tarkastelua biometrinen tunnistamisen käsittelystä.

(7) Perustuslakivaliokunta kiinnittää kuitenkin edelleen huomiota siihen, että sovellettavan lainsäädännön kokonaisuutta ei voi luonnehtia selkeäksi ja ymmärrettäväksi. Sovellettavien EU- ja kansallisten säädösten väliset suhteet muodostuvat osittain päällekkäisiksi ja osittain toisistaan erotettaviksi. Vaikka perustuslakivaliokunnan mielestä on selvää, että varsin merkittävä osa sääntelyn monimutkaisuudesta palautuu sovellettavan EU-oikeuden vaikeaselkoisuuteen ja myös sen tietosuoja-sääntelyn rajoitettuun ja eriytettyyn soveltamisalaan, on hallintovaliokunnan syytä edelleen selvittää keinoja selkeyttää sääntelyä (ks. myös PeVL 40/2021 vp, kappale 13).

Arvio ehdotetusta sääntelystä

(8) Arvioitavana oleva sääntely merkitsee puuttumista yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan. Perustuslakivaliokunta on arvioidessaan hallintovaliokunnan mietintöluonnoksen pohjana olevaa hallituksen esitystä katsonut, että sääntelyä on tarkasteltava perustuslain 10 §:n kannalta perustuslakivaliokunnan lausunnossa tarkemmin eriteltyjen perusteluiden johdosta (PeVL 40/2021 vp, kappaleet 4–14).

(9) Hallintovaliokunnan mietintöluonnoksessa ehdotettu ulkomaalaislain 131 §:n 5 momentti merkitsee, että biometrisia tunnistamistietoja voidaan käyttää muuhun tarkoitukseen kuin siihen, jonka perusteella ne on ulkomaalaislain 131 §:n 1 momentissa täsmennetyllä tavalla alun perin otettu. Ehdotetun säännöksen perusteella ulkomaalaisesta henkilöllisyyden todentamiseksi, ulkomaalaisten maahantuloa ja maastalähtöä sekä oleskelua ja työntekoa koskevien asioiden käsittelyä, päätöksentekoa ja valvontaa varten ja valtion turvallisuuden suojaamiseksi otettuja sormenjälkiä, valokuvia sekä muita henkilötuntemerkkejä saataisiin luovuttaa SIS-järjestelmään 5 momentin 1 kohdan mukaan SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 32 artiklassa tarkoitettua kuulumuksen tekemiseksi sekä 2 kohdan mukaan SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 26 artiklassa tarkoitettua kuulumuksen tekemiseksi, kun kuulutettava henkilö on syyllistynyt tai hänen epäillään syyllistyneen sellaiseen rikoslain 25 luvussa tarkoitettuun vapauteen kohdistuvaan rikokseen, jonka uhrista on tehty edellä 1 kohdassa tarkoitettu kuulutus.

(10) Hallituksen esitykseen ei sisällynyt vastaavaa säännöstä. Hallituksen esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa (s. 49) viitataan siihen, että käyttötarkoitussidonnaisuuden johdosta ulkomaalaislain nojalla kansalliseen rekisteriin tallennettujen biometrinen tietojen ei arvioida olevan SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 22 artiklassa tarkoitettulla tavalla saatavilla. Perustuslakivaliokunta on pitänyt tärkeänä, että siltä osin kuin Euroopan unionin lainsäädäntö edellyttää kansallista sääntelyä tai mahdollistaa sen, tätä kansallista liikkumavaraa käytettäessä otetaan huomioon perus-

Valiokunnan lausunto PeVL 23/2022 vp

ihmisoikeuksista seuraavat vaatimukset (ks. PeVL 25/2005 vp). Perustuslakivaliokunta korosti vakiintuneen tulkintalinjan mukaisesti arvioidessaan hallituksen esitykseen sisältyvää sääntelyä arkaluonteisten tietojen käyttötarkoitussidonnaisuuden vaatimusta ja piti tämän johdosta lakiehdotuksia kansallisen liikkumavaran käytöstä tältä osin biometrinen tunnistaminen käsittelyä koskevaa valiokunnan käytäntöä vastaavana (PeVL 40/2021 vp, kappaleet 15–19).

(11) Perustuslakivaliokunta kiinnitti kuitenkin erityistä huomiota SIS-asetuksen ennakkollista kuulutusta koskevaan sääntelyyn, jonka mukaan SIS-järjestelmään voidaan tallentaa kuulutus, jos on olemassa konkreettinen ja ilmeinen vaara siitä, että lapsi saatetaan viedä jäsenvaltiosta laittomasti. Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan hallituksen esityksessä ehdotettu kansallinen sääntely rajaa biometrinen tunnistaminen käyttöä sanotuissa tarkoituksissa siten, että sääntelyn tavoite vaarantuu (PeVL 40/2021 vp, kappale 18). Ennakolliset kuulutukset koskevat paitsi vanhemman, perheenjäsenen tai huoltajan tekemiä lapsikaappaustilanteita myös tilanteita, joissa lapseen kohdistuu ihmiskaupan, pakkoavioliiton, sukuelinten silpomisen tai muun tyyppisen sukupuoleen perustuvan väkivallan uhka, vaara joutua terrorismirikosten uhriksi tai osalliseksi näihin rikoksiin, vaara tulla värvätyksi tai kutsutuksi aseelliseen ryhmään tai vaara tulla pakotetuksi osallistumaan aktiivisesti sotatoimiin.

(12) Perustuslakivaliokunnan mukaan tällaiselle sääntelylle oli osoitettavissa erittäin painavat, perusoikeusjärjestelmään välittömästi kytkeytyvät perusteet, eikä valtiosääntöistä estettä ole hallituksen esityksessä ehdotettua sääntelyä laajemmalle biometrinen tunnistaminen käytölle haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden, kuten lasten, oikeuksien turvaamiseksi sanotussa tarkoituksessa (PeVL 40/2021 vp, kappale 18 ja 22). Perustuslakivaliokunnan mielestä hallintovaliokunnan mietintöluonnoksessa ehdotettu ulkomaalaislain 131 §:n 5 momentin 1 kohdan sääntely ei siten ole esteenä lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Hallintovaliokunnan on kuitenkin syytä tarkastella edelleen haavoittuvassa asemassa olevien biometrinen tunnistaminen käsittelyn sääntelyä erityisesti henkilötietojen käsittelyn suojatoimien riittävyyden osalta.

(13) Perustuslakivaliokunta kiinnitti sanotun lisäksi huomiota saamaansa selvitykseen, jonka mukaan nyt kansallisesti täydennettävät SIS-asetukset tai niiden tavoitteet saattavat edellyttää nyt ehdotettua laajempaa biometrinen tunnistaminen käsittelyä paitsi edellä kosketellussa lasten oikeuksia turvaavassa sääntelyssä myös eräissä muissa tapauksissa, jotka liittyvät esimerkiksi lainvalvontaan liittyviin kuulutuksiin (PeVL 40/2021 vp, kappale 20).

(14) Perustuslakivaliokunnan valtiosääntöisiin tehtäviin ei kuitenkaan kuulu kansallisen täytäntöönpanosääntelyn arviointi EU:n aineellisen lainsäädännön kannalta (ks. esim. PeVL 12/2019 vp, PeVL 31/2017 vp). Perustuslakivaliokunnan mukaan on ollut selvää, että Euroopan unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin lainsäädäntö on ensisijaista suhteessa kansallisiin säännöksiin oikeuskäytännössä määriteltyjen edellytysten mukaisesti (ks. esim. PeVL 14/2018 vp, s. 13 ja PeVL 20/2017 vp, s. 6), eikä suomalaisessa lainsäädännössä tule pyrkiä EU-oikeuden kanssa ristiriidassa oleviin ratkaisuihin (PeVL 15/2018 vp, s. 49, PeVL 14/2018 vp, s. 13, PeVL 26/2017 vp, s. 42).

(15) Perustuslakivaliokunnan mukaan valtiosääntöistä estettä ei ollut tuolloin ehdotettua sääntelyä laajemmalle biometrinen tunnistaminen käytölle täydennettävien SIS-asetusten EU-oikeu-

Valiokunnan lausunto PeVL 23/2022 vp

dellisen etusijan edellyttämässä tilanteessa tai tarkoituksessa. Perustuslakivaliokunnan mukaan hallintovaliokunnan oli tarkkaan selvitettävä voimassa olevan EU-oikeuden sisältö ja varmistuttava, että sääntely on yhteensopivaa EU-oikeuden kanssa. Sääntelyä oli syytä tarvittaessa täydentää (PeVL 40/2021 vp, kappale 22).

(16) Arvioitavana olevan mietintöluonnoksen mukaan hallintovaliokunta katsoo, ettei asiassa tähän mennessä saadun selvityksen perusteella voida tehdä sellaista johtopäätöstä, että SIS-asetuksissa tai muussa EU-oikeudessa edellytettäisiin säätämään laajemmasta biometriikan käytöstä EU-oikeuden etusijaperiaatteen nojalla, joskin valiokunta kuitenkin toteaa, että uusien SIS-asetusten tavoitteena on tehostaa terrorismin ja vakavan rikollisuuden torjuntaa, varmistaa turvallisuuden korkea taso kaikkialla EU:ssa sekä edistää muuttoliikkeen hallintaa. Hallintovaliokunnan mietintöluonnoksen mukaan hallintovaliokunnan saamasta selvityksestä ilmenee myös, että Euroopan komissio on todennut SIS II -järjestelmän evaluoinnin yhteydessä, että Suomen kanta "saatavilla" olevista tiedoista ei ole EU-lainsäädännön "hengen" mukainen. Hallintovaliokunnan käytettävissä olevan tiedon mukaan komissio ei ole kuitenkaan ottanut virallisesti kantaa Suomen tulkintaan uusien SIS-asetusten osalta (kappale 37).

(17) Hallintovaliokunnan ehdottama säännös, jonka mukaan biometrisiä tunnisteita voidaan käsitellä muussa kuin alkuperäisessä käyttötarkoituksessa SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 26 artiklassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi, kun kuulutettava henkilö on syyllistynyt tai hänen epäillään syyllistyneen sellaiseen rikoslain 25 luvussa tarkoitettuun vapauteen kohdistuvaan rikokseen, jonka uhrista on tehty edellä 1 kohdassa tarkoitettu kuulutus, ei ole hallintovaliokunnan mietintöluonnoksessa esitetyn eikä perustuslakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan EU-oikeuden etusijan edellyttämä.

(18) Perustuslakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 26 artiklan tarkoitus on sen sanamuodonkin mukaisesti ensisijaisesti lainvalvonnallinen ja rikosvastuun toteuttamiseen liittyvä. Perustuslakivaliokunnan mielestä ehdotettu sääntely tältä osin ei siten ole sellaisenaan sovitettavissa yhteen sen kanssa, että perustuslakivaliokunta on korostanut arkaluonteisten tietojen käsittelyn välttämättömyyden vaatimuksen ohella erityisesti käyttötarkoitussidonnaisuuden vaatimusta ja pitänyt mahdollisena tehdä käyttötarkoitussidonnaisuudesta vain täsmällisiä ja vähäisiä luonnehdittavia poikkeuksia (PeVL 40/2021 vp, kappale 15). Tällainen sääntely ei myöskään saa johtaa siihen, että muu kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen liittyvä toiminta muodostuu rekisterin pääasialliseksi tai edes merkittäväksi käyttötavaksi (ks. PeVL 15/2018 vp, s. 45, PeVL 1/2018 vp, s. 4, PeVL 14/2017 vp, s. 5—6). Mietintöluonnoksen 4. lakiehdotuksen mukainen ulkomaalaislain 131 §:n 5 momentin 2 kohta vaatisi merkittävää jatkoystämistä, jotta lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

(19) Perustuslakivaliokunta kiinnittää sanotusta huolimatta huomiota siihen, että hallintovaliokunnan mietintöluonnoksessa on esitetty ehdotetulle sääntelylle hyväksyttäviin perusteisiin kiinnittyviä näkökohtia, joiden mukaan ehdotettu sääntely on yhteydessä edellä tarkoitettulla tavalla haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden, kuten lapsien, oikeuksien turvaamiseen (s. 32—33). Perustuslakivaliokunta on sinänsä painottanut, että yksityiselämän ja henkilötietojen suojalla ei ole etusijaa muihin perusoikeuksiin nähden (PeVL 14/2018 vp, s. 8). Yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa on mahdollista rajoittaa perusoikeuksien yleisten ja mahdollisten erityisten rajoitusedellytysten täytyessä.

Valiokunnan lausunto PeVL 23/2022 vp

(20) Perustuslakivaliokunta on lisäksi vakiintuneesti ja myös arvioidessaan sekä nyt kansallisesti täydennettävää EU-sääntelyä että mietintöluonnoksen pohjana olevaa hallituksen esitystä kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että arkaluonteisten tietojen käsittely on syytä rajata täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain käsittelytarkoituksen kannalta välttämättömään (PeVL 40/2021 vp, kappale 10, PeVL 13/2017 vp, ks. myös PeVL 3/2017 vp, s. 5). Erityisesti lasten tietojen käsittelyn osalta valiokunta muistutti, että lapsilta otettujen biometristen tunnisteiden käsittelyn tulee olla välttämätöntä hyväksyttävän tarkoituksen kannalta (PeVL 40/2021 vp, kappale 10, ks. myös PeVL 33/2016 vp, s. 5 ja PeVL 29/2016 vp, s. 6).

(21) Perustuslakivaliokunnan mielestä varsin vakiintuneesta käyttötarkoitussidonnaisuutta koskevasta tulkintakäytännöstä ei ole syytä irtaantua etenkin sääntelyn perusteiden osalta ilman riittäviä perusteluita ja huolellista harkintaa. Mahdollinen käyttötarkoitussidonnaisuutta rajaava sääntely olisi hyväksyttävien perusteluiden vallitessa perusteltava ja laadittava huolellisesti asianmukaisin vaikutusarvioin ja arvioin yhteensopivuudesta sekä perus- että ihmisoikeuksiin ottaen huomioon myös EU:n tietosuojasääntelyn vaikutukset. Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan tällainen lainvalmistelu asiassa ei ole mahdollista eduskunnassa. Sääntelyn antaminen hallituksen esityksellä mahdollistaa sen, että asian käsittely eduskunnassa perustuu riittävän kattaviin perusteluihin ja vaikutusarviointeihin sekä julkiseen ja kaikkien saatavilla olevaan ehdotukseen (ks. myös PeVL 9/2020 vp, s. 3, PeVL 26/2017 vp, s. 76, ks. myös PeVL 75/2014 vp, s. 8/II).

(22) Eduskunta on edellyttänyt (EV 81/2021 vp), että sisäministeriö selvittää oikeudelliset ja muut edellytykset lainmuutokselle, jolla passirekisteriin tai henkilökorttirekisteriin talletettujen sormenjälkien käyttäminen olisi mahdollista ainakin kaikkein törkeimpien rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi, joko osana poliisin henkilötietolainsäädännön toimeenpanoa koskevaa selvitystä tai antaa hallintovaliokunnalle asiasta erillisen selvityksen viimeistään syysistuntokauden 2022 alkuun mennessä.

(23) Perustuslakivaliokunnan mielestä erityisen vakavien rikosten ennalta estämiseen, paljastamiseen tai selvittämiseen voi liittyä sellaisia painavia, perusoikeusjärjestelmäänkin palautuvia yhteiskunnallisia intressejä, jotka riittävästi perustelevat käyttötarkoitussidonnaisuudesta poikkeamista. Perustuslakivaliokunnan mielestä on näiltä osin valtiosääntöisesti mahdollista tehdä rajattuja poikkeuksia käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteeseen, mikäli huolellisesti laadittu sääntely kokonaisuutena arvioiden täyttää perus- ja ihmisoikeuksien vaatimukset ja on yhteensopivaa EU-oikeuden asettamien vaatimusten kanssa. Perustuslakivaliokunnan mielestä sanottu on syytä ottaa huomioon valtioneuvoston piirissä tehtävässä lainvalmistelussa ja selvitystyössä.

Kansallisten viranomaisten tiedonsaantioikeudet

(24) Voimassa olevassa laissa säädetään poliisin oikeudesta luovuttaa Schengenin tietojärjestelmän tietoja toimivaltaisille Schengen-viranomaisille. Sääntelyä ehdotetaan hallituksen esityksessä muutettavaksi siten, että toimivaltaisilla kansallisilla viranomaisilla olisi oikeus saada pääsy Schengenin tietojärjestelmään salassapitosäännösten estämättä. Perustuslakivaliokunnan mukaan hallintovaliokunnan oli syytä tarkoin selvittää, edellyttääkö SIS-asetuksen sääntely tällaista muutosta, sillä perustuslakivaliokunnan mukaan voimassa oleva sääntely turvaa yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa ehdotettua sääntelyä paremmin (PeVL 40/2021 vp, kappale 28).

Valiokunnan lausunto PeVL 23/2022 vp

(25) Hallintovaliokunta katsoo mietintöluonnoksessa, että ehdotettu sääntelytavan muutos perustuu SIS-asetuksen säännöksiin, joiden mukaan kansallisilla viranomaisilla on oltava pääsy SIS-järjestelmän tallennettuihin tietoihin, ja että ehdotettu muotoilu vastaa uusia SIS-asetuksia paremmin kuin voimassa olevat kansalliset säännökset (kappale 86). SIS-asetuksissa ei kuitenkaan edellytetä esityksessä ehdotettua sääntelymuutosta. Perustuslakivaliokunnan mielestä olisi perusteltua pysyttäytyä voimassa olevassa yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa paremmin turvaavassa sääntelyssä.

Henkilötietojen luovuttaminen kolmansiin maihin

(26) Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan hallituksen esityksessä ehdotettu sääntely johtaa tilanteeseen, jossa henkilötietojen luovuttaminen on mahdollista myös sellaisiin kolmansiin maihin, joiden tietosuojan tasosta ei ole varmuutta (PeVL 40/2021 vp, kappale 36). Perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota myös siihen, että perustuslakivaliokunta on ns. tiedustelulakien säätämisen yhteydessä pitänyt säätämisyjärjestyskysymyksenä sääntelyn täydentämistä siten, ettei tietoja saa luovuttaa sellaisille valtioille, joiden voidaan katsoa syyllistyvän järjestelmällisiin ihmisoikeusloukkauksiin tai joissa tiedonhankintakeinot eivät noudata kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa vahvistettuja standardeja (PeVL 40/2021 vp, kappale 30 ja siinä viitatu lausunnot). Perustuslakivaliokunta painotti tarvetta soveltaa SIS-palauttamisasetuksen 15 artiklaa siten, että henkilötietojen siirtämisessä kolmansiin maihin henkilön palauttamista varten otetaan systemaattisesti huomioon Suomea velvoittavien kansainvälisten ihmisoikeussopimusten määräykset siten, ettei tietoja luovuteta sellaisille valtioille, joiden voidaan katsoa syyllistyvän järjestelmällisiin ihmisoikeusloukkauksiin tai joissa tiedonhankintakeinot eivät noudata kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa vahvistettuja standardeja (PeVL 40/2021 vp, kappale 31). Perustuslakivaliokunnan mielestä kielto jää hallintovaliokunnan mietintöluonnoksessa esitetynkin jälkeen verraten tulkinnanvaraiseksi ja epäselvästi säännellyksi.

(27) Perustuslakivaliokunnan mukaan tiedustelulainsäädäntöön ehdotettu rajausta voitiin toteuttaa esimerkiksi säännökseen otettavalla viittauksella siihen, että tietojen luovuttamisessa ja vastaanottamisessa on noudatettava Suomea velvoittavia kansainvälisiä sopimuksia, ja kieltämällä nimenomaisesti kansainvälinen yhteistyö ja tietojen vaihto, jos on perusteltua aihetta epäillä, että jotakin henkilöä tämän yhteistyön tai tietojen luovuttamisen vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus, muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu, vaino, mielivaltainen vapaudenriisto tai epäoikeudenmukainen oikeudenkäynti (PeVL 35/2018 vp, s. 25—26, PeVL 36/2018 vp, s. 28, ks. myös PeVL 5/2007 vp, s. 10/II, PeVL 51/2002 vp, s. 3/II). Valiokunnan mielestä myös nyt ehdotettua sääntelyä on syytä täydentää vastaavalla rajauksella, mikäli SIS-asetukset täydentämisen mahdollistavat.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Perustuslakivaliokunta esittää,

että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä, 4. lakiehdotus kuitenkin vain, jos valiokunnan sen 131 §:n 5 momentin 2 kohdasta tekemä valtiosääntöoikeudellinen huomautus otetaan asianmukaisesti huomioon.

Valiokunnan lausunto PeVL 23/2022 vp

Helsingissä 28.4.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Johanna Ojala-Niemelä sd

jäsen Outi Alanko-Kahiluoto vihr

jäsen Bella Forsgrén vihr

jäsen Jukka Gustafsson sd

jäsen Olli Immonen ps

jäsen Hilikka Kemppi kesk

jäsen Anna Kontula vas

jäsen Sakari Puisto ps

jäsen Wille Rydman kok

jäsen Heikki Vestman kok

varajäsen Johannes Koskinen sd

varajäsen Markus Lohi kesk

varajäsen Jani Mäkelä ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mikael Koillinen